

משך חכמה

פרשת שמות פסקא א - ד

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בית החכמה - מאת הרב יצחק בירך זסקל

תשפ"א, גליון מס' תיז טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

ביאור עמוק מאוד במהות נבואת משה רבינו ע"ה

נבואת משה¹

[א]

פתיחה לספר שמות

איך שמעו כל ישראל את ה' מדבר למשה. אלא שלצורך השעה האיר ה' נשמתם לדרגה גבוהה, שהגוף לא יחצוץ בינם לה', ונעשו כל ישראל נביאים כדי לשמוע קול ה'. ומדוע עשה ה' כך, כדי שיאמינו לעולם בתורה המסורה ממשה שהיא אמת, ואין להרהר אחריה.

ד. אלא שלפי זה יש לתמוה, הרי כל אדם הוא בחירי והכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, ואפילו אדם גדול מאוד יכול חלילה להפוך לרע, אם כן מה ההכרח שמשה רבינו חלילה לא הוסיף בתורה מדעתו אחרי כן [וכמו שמצינו בחנניה בן עוזר שהיה נביא אמת ולבסוף נעשה נביא שקר (סנהדרין צ, א)]. ומחדש המשך חכמה חידוש גדול מאוד, שכיון שה' אמר למשה שבך יאמינו לעולם, בהכרח שביטל ה' משה את הבחירה, ונעשה כמלאך, לפיכך נבואתו היא בודאות אמיתית, דלולא זה לא היה עדותנו על אמיתות התורה מוכרחת.

ה. אלא שצריך עוד ביאור, כיון שאפילו משה רבינו ע"ה היה יכול חלילה לחזור בו אלא שה' נטל ממנו הבחירה, אם כן נתן תורה דוקא על ידי משה ונטל ממנו הבחירה, היה יכול ליטול הבחירה מנביא אחר, ומדוע דוקא משה זכה לזה. ומבאר המשך חכמה דרך משה היה ראוי להנטל ממנו הבחירה, הוא מפני שתכלית בריאת האדם שיוכך האדם החומר, עד שישוב גם בשרו רוחני. וזיכוכ החומר הוא על ידי הכנעת היצר והבחירה בטוב, שהרי גם טרם שירדה הנפש לגוף האדם היתה משכלת להפליא, אלא שבלא בחירה אין מעלה לאדם יותר מכל הנמצאים, ומשה רבינו ע"ה זכה להתעלות בבחירה בטוב והכנעת החומר עד ששב כבר בשרו להיות רוחני, ואינו זקוק למעלת הבחירה כדי שעל ידה יזכך את בשרו, לפיכך ניטל ממנו הבחירה, כי כבר אינה מעלה עבורו, כי זכך בשרו והיה רוחני.

ו. ובזה מובן מה שיש לדקדק במה שאמר ה' (דברים ה, כז) לָךְ אֶמְרָ לְךָ שׁוּבוּ לְכֶם לְאֹהֲלֵיכֶם, ולכאורה כיון שאמר ה' למשה שיאמר לישראל שיפרשו מהאשה לפני מתן תורה, ממילא מותרים לאחר מתן תורה, ומדוע אמר לו ה' שיאמר להם שובו לאהליכם. ועוד, מהו לשון שובו לאהליכם היה לומר שובו לבתיכם שהאשה נקראת בית. ועוד, מהו דסמיך ליה (פסוק כח) "וְאָתָּה פֹּה עִמְדִי". אלא שה' יתברך אמר למשה, אמור להם, שהשגתם כנביאים לשמוע קול ה' מדבר אל משה היה רק לצורך שעה ולא מחמת עמלם בעבודת ה' וזיכוכ החומר, אבל עכשיו שובו לאהל הנפש דהינו הגוף שהוא אוהל הנפש למלחמת היצר ולזכוכ החומר, אבל אתה אינך

¹ המשך חכמה בא להקדים בפתיחת ספר שמות, יסודות גדולים מאוד, בביאור מהות נבואת משה שהיא יסוד כל היהדות. וזה תוכן דבריו:

א. האמונה באמיתות התורה היא מפני שקבלנו את התורה ממשה רבינו ע"ה, שישראל בעצמם ראו שה' דיבר עמו, וראו שהוא נביא אמת, ולא נתאמת לישראל שהוא נביא אמת מחמת האותות שקרע את הים כו'. ולא נתאמת מחמת שנביא אחר העיד עליו שהוא נביא אמת, אלא מפני שבעצמם שמעו כשה' דיבר אליו, ובזה התברר להם ללא ספק שמוסר התורה, משה רבינו עליו השלום נביא אמת, וזו ידיעה אמיתית שאי אפשר להכחישה. וכלשון הרמב"ם (יסודי התורה ח, א) וז"ל: "ובמה האמינו בו במעמד הר סיני, שעיינינו ראו ולא זר, ואזנינו שמעו ולא אחר, האש והקולות והלפידים, והוא נגש אל הערפל, והקול מדבר אליו, ואנו שומעים משה משה לך אמור להן כך וכך", וכן הוא אומר (דברים ה, ד) 'פנים בפנים דבר ה' עמכם', ונאמר (דברים ה, ג) 'לא את אבותינו כרת ה' את הברית הזאת'. ומנין שמעמד הר סיני לבדו היא הראיה לנבואתו שהיא אמת שאין בו דופי, שנאמר (שמות יט, ט) 'הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם כך יאמינו לעולם', מכלל שקודם דבר זה לא האמינו בו נאמנות שהיא עומדת לעולם, אלא נאמנות שיש אחריה הרהור ומחשבה" עכ"ל. הנה מבואר שלמרות האותות בעשרת המכות ויציאתם ממצרים, ושקרע להם את הים, לא היה אמונתם במשה הכרחית כלתי ניתנת להכחשה, רק כאשר בעצמם שמעו שה' מדבר אליו, וכמבואר באות ב.

ב. וכתב הרמב"ם (שם, ב) "וזהו שאמר לו הקדוש ברוך הוא בתחילת נבואתו בעת שנתן לו האותות לעשותן במצרים, ואמר לו ושמעו לקולך, ידע משה רבינו שהמאמין על פי האותות יש בלבבו דופי ומהרהר ומחשב, והיה נשמת מלילך, ואמר והן לא יאמינו לי, עד שהודיעו הקדוש ברוך הוא שאלו האותות אינן אלא עד שיצאו ממצרים, ואחר שיצאו יועמדו על ההר הזה יסתלק הרהור שמהרהרין אחריו, שאני נותן לך כאן אות שידעו שאני שלחתיך באמת מתחילה ולא יסאר בלבם הרהור, והוא שהכתוב אומר וזה לך האות כי אנכי שלחתיך, בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה" עכ"ל. הנה מבואר שכאשר שמעו שה' מדבר אליו, התאמת אצלם האמונה במשה למפרע, אבל כל זמן שרק היה עושה להם אותות, היתה אמונתם לא החלטית.

ג. והנה לא יתכן לאדם לשמוע קול ה' אלא נביא בלבד, ולפי זה צריך להבין

משך חכמה

פרשת שמות פסקא א - ד

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בית החכמה - מאת הרב יצחק בירך דסקל

תשפ"א, גליון מס' תיז טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

יאמינו לעולם", שכל זמן שהאמינו מצד האותות כמו במצרים, היה קל הביטול על ידי נביא אחר שיראה אותות ומופתים. לא כן עכשיו, אף אם יבואו אלף רבבות נביאים באותות ומופתים לאמר בשם ד' לשנות קצוץ של יו"ד מתורת משה, לא נשמע לו, ומצוה דלהמיתם כדין נביאי שקר, כיון שעל נבואת משה אנו עדים בעצמינו, וזה שאמר, "וגם בך יאמינו לעולם". ודו"ק בכל דברי רבינו בהלכות יסודי התורה פרק ז' וח', כי כל דבריו קדושים, וברוח נבואה אמרן בלי ספק.

[ב]

ואם כן, איך צוה השם שיאמינו לעולם במשה, הא "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים" (ברכות לג, ב) ואין הידיעה מכרחת

הוא למעלה מנבואת כל הנביאים². שנבואת כולם הוא על פי אות ומופת³, וכל המאמין באותות, יש בלבו דופי, או שמוסמך על פי נביא מוחזק לנביא⁴, כמו אלישע ע"י אליהו (מלכים א. יט, טז). רק שהתורה אמרה להאמין לנביא שמראה אות ומופת, כמו שציוותה להאמין לעדים, אף על פי שאינו מן ההכרח שתמיד יעידו אמת. וחנניה בן עזור יוכיח שהיה נביא אמת ולסוף נעשה נביא שקר, כמו שאמר פרק הנחנקין (סנהדרין ז, א). לא כן משה רבינו, שכל ישראל שמעו שהקב"ה מדבר למשה פנים אל פנים, וכולם הגיעו למעלת הנבואה וראו איך הקדוש ברוך הוא מדבר עמו (רמב"ם יסודי התורה, פרק-זח). לכן אמר (שמות יט, ט): "הנני בא אליך בעב הענן בעבור ישמע (העם בדברי עמך) וגם בך

ויאמר שה' שלחו, אינו צריך לעשות אות כאחד מאותות משה רבינו, או כאותות אליהו ואלישע שיש בהם שינוי מנהגו של עולם, אלא האות שלו שיאמר דברים העתידיים להיות בעולם ויאמנו דבריו, שנאמר (דברים יח, כא) וכי תאמר בלבבך איכה נדע הדבר וגו', לפיכך כשיבוא אדם הראוי לנבואה במלאכות השם, ולא יבוא להוסיף ולא לגרוע, אלא לעבוד את ה' במצות התורה, אין אומרים לו קרע לנו היס או החיה מת וכיוצא באלו ואחר כך נאמין בך, אלא אומרים לו אם נביא אתה אמור דברים העתידיים להיות והוא אומר, ואנו מחכים לראות היבואו דבריו אם לא יבואו, ואפילו נפל דבר קטן בידוע שהוא נביא שקר, ואם באו דבריו כולן יהיה בעינינו נאמן. [ב] ובודקין אותו פעמים הרבה, אם נמצאו דבריו נאמנים כולן הרי זה נביא אמת כמו שנאמר בשמואל וידע כל ישראל מן ועד באר שבע כי נאמן שמואל לנביא לה'. כו' ע"ש. עכ"ל.

⁴ כמבואר ברמב"ם (יסודי התורה י, ה) וז"ל: "נביא שהעיד לו נביא אחר שהוא נביא הרי הוא בחזקת נביא ואין זה השני צריך חקירה, שהרי משה רבינו העיד ליהושע והאמינו בו כל ישראל קודם שיעשה אות, וכן לדורות, נביא שנודעה נבואתו והאמינו בדבריו פעם אחר פעם או שהעיד לו נביא והיה הולך בדרכי הנבואה אסור לחשב אחריו ולהרהר בנבואתו שמה אינה אמת, ואסור לנסותו יותר מדאי ולא נהיה הולכים ומנסים לעולם שנאמר (דברים ו, טז) 'לא תנסו את ה' אלהיכם כאשר נסיתם במסה שאמרו היש ה' בקרבנו אם אין', אלא מאחר שנודע שזה נביא, יאמינו וידעו כי ה' בקרבם ולא ירהרו ולא יחשבו אחריו, כענין שנאמר (יחזקאל לג, ג) וידעו כי נביא היה בתוכם.

צריך לזה, כי שב בשרך להיות רוחני ותפרוש לתמיד מהאשה. עד כאן תוכן חלק א' מדבריו [עד "והנה יהושע]. ונבאר בדבריו כמה נקודות הצריכים ביאור, בס"ד.

² זה יסוד כל היהדות, ששום נביא אינו יכול לבטל נבואת משה, כי נבואתו דהיינו נבואת התורה שנמסרה על ידי משה בנבואה, היא גדולה ממעלות הנביאים, לכן אין שום נביא יכול לבטל דבריו, כמבואר בלשון קדשו של הרמב"ם (יסודי התורה ח, ב-ג) וז"ל: "נמצאת אומר, שכל נביא שיעמוד אחר משה רבינו אין אנו מאמינים בו מפני האות לכדו כדי שנאמר אם יעשה אות נשמע לו לכל מה שיאמר, אלא מפני המצוה שצוה משה בתורה ואמר אם נתן אות אליו תשמעו, כמו שצונו לחתוך הדבר על פי שנים עדים ואף על פי שאין אנו יודעים אם העידו אמת אם שקר, כך מצוה לשמוע מזה הנביא אף על פי שאין אנו יודעים אם האות אמת או בכישוף ולט. לפיכך אם עמד הנביא ועשה אותות ומופתים גדולים ובקש להכחיש נבואתו של משה רבינו אין שומעין לו, ואנו יודעים בבאור שאותן האותות בלט וכשוף הן, לפי שנבואת משה רבינו אינה על פי האותות כדי שנערוך אותות זה לאותות זה, אלא בעינינו ראינוה, ובאזנינו שמענוה כמו ששמע הוא, הא למה הדבר דומה, לעדים שהעידו לאדם על דבר שראה בעיניו שאינו כמו שראה, שאינו שומע להן, אלא יודע בודאי שהן עדי שקר, לפיכך אמרה תורה, שאם בא האות והמופת לא תשמע אל דברי הנביא ההוא, שהרי זה בא אליך באות ומופת להכחיש מה שראית בעיניך, והואיל ואין אנו מאמינים במופת אלא מפני המצוה שצונו משה, היאך נקבל מאות זה שבא להכחיש נבואתו של משה שראינו וששמענו" עכ"ל.

³ כמבואר ברמב"ם (יסודי התורה י, א-ג) וז"ל " [א] כל נביא שיעמוד לנו

משך חכמה

פרשת שמות פסקא א - ד

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בית החכמה - מאת הרב יצחק בירך דסקל

תשפ"א, גליון מס' תיז טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

הבחירה (רמב"ם, תשובה ה,ה), ושמה יבחר משה אחר זה, חלילה, להוסיף מדעתו. ועל כרחיו, שהשם יתברך שלל ממנו הבחירה לגמרי, ונשאר מוכרח כמלאכים⁵. והטעם, שהתכלית הוא הבחירה, שבלא בחירה אין מעלה על האדם יותר מכל הנמצאים, וכמו שאמרה צפרדע לדוד⁶ (ילקוט שמעוני תהלים רמז תתפט), "אל תזוח דעתך, שהיא אומרת כל היום שירה", היינו שמקיימת תמיד פעולת יוצרה בלי הפסק. ועל צד המוסר כיוון דוד בהתבוננו מן הצפרדע, שהאם בשביל שהוא בחירי יאסוף נועם זמירות הגיון לבו. אבל האמת, כי כל העיקר הוא

ממשלה עליה שלשת אלפים משל, שנאמר וידבר שלשת אלפים משל ויהי שירו חמשה ואלף" ע"כ. ומפרש המשך חכמה דכונת חז"ל לומר, שהתבונן דוד בצפרדע שאומרת שירה, דהיינו שאין לה בחירה, ועושה בכל רגע רצון הבורא יתברך שרוצה שכן תתנהג בריה זו, אם כן הצפרדע עושה רצון הבורא יותר ממנו, ואמר דוד לעצמו, וכי בשביל שאני בעל בחירה ועושה רצון הבורא מתוך בחירה יתגאה לבו, וזה על דרך ענוה. אבל באמת כי הבחירה היא העיקר, שעל ידה מזדכך הגוף, ובלא בחירה אין טעם לבריאה, דמשום השכל גם קודם שירדה היתה משכלת ולמה ירדה, אלא על כרחך כדי לזכך הגוף.

7 לפי דרכו מבאר בדרך נפלא עומק כונת חז"ל (ירושלמי ברכות, א, ב) 'כל הלומד על מנת שלא לעשות, נוח לו שנהפכה לו שליחו על פניו', דיש לדקדק מדוע נקטו בלשונם לשון 'נהפכה שליחו על פניו' והוא לשון תמוה לכאורה. אלא שעומק כונתם לרמז על הבחירה, שמזכך הגוף ומסיר המחיצה החוצצת להשכל, וכיון שהולד במעי אמו אין לו חציצה, כי שם הוא משכיל ללא חציצה כמבואר בנדה (ל, ב) דהולד במעי אמו לומד כל התורה, וכונתם שאין חציצה של הגוף להשכל, ולזה התכונו חז"ל שהלומד על מנת שלא לעשות, אין התורה מזככתו, ועדיף לו שהיה נשאר במעי אמו.

8 פירוש, דמלשון חז"ל משמע, דאם לומד שלא על מנת לעשות, דהיינו שמעתתא שלא אליבא דהלכתא, נוח לו שלא נברא, לפיכך מבאר דאין זו כונתם, דאם לומד לשם מצות לימוד תורה, אפילו שלא על מנת לעשות גם זה בכלל לומד על מנת לעשות, כי לומד לקיים מצות ה' בלימודו, ומזכך החומר בלימוד זה, אבל כונת חז"ל לומר רק משום נהנה מן החכמה ולא משום מצות לימוד תורה. ומביא ראיה לזה מחז"ל שאמרו (קידושין מ, ב) גדול תלמוד שמביא לידי מעשה, ומשמע שתלמוד עצמו גדול, ולא רק כשיודע על ידו איך לנהוג למעשה.

⁵ ניש לדקדק בדבריו, דהנה לכאורה מצינו במשה רבינו ע"ה שחטא בחטא מי מריבה ובגללו לא נכנס משה לארץ ישראל, כדכתיב (במדבר כ, יב) וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן יֵעָן לֹא הֶעֱמַנְתֶּם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְכֹן לֹא תְבִיאוּ אֶת הַקֶּהֱל הַזֶּה אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָהֶם וְלִדְבַרֵי הַמִּשְׁךְ חֲכָמָה שְׁנִיטַל מִמֶּנּוּ הַבְּחִירָה אִיךְ יִתְכַן שְׁחָטָא. אֲבָל בְּאֵמַת לֹא קָשִׁי מִיָּדִי. דהמשך חכמה בכמה מקומות (דברים ג, כה אעברה. ועוד) מבאר שרצון ה' היה שמשא לא יכנס לארץ ישראל, ולא בגלל חטא מי מריבה. ולפי זה יש לומר שכדי שלא יהיה פתחון פה לישראל שחלילה נענש עם שאר ישראל שמתו במדבר, הכריח ה' למשה לעשות חטא מי מריבה, שלא יהיה חלילה פתחון פה שנענש עם מתי המדבר, וכל מעשיו של משה ממתן תורה נטולים בחירה, וכולם רק רצון ה' יתברך. ואין בזה חלילה דופי בתורה, כי אהרן הכהן היה יכול להכנס ורק משה לא היה יכול להכנס כדי שיהיה תיקון לעולם בעתיד, ואהרן לא נכנס מפני חטא מי מריבה ומשה מהטעם הכמוס עם ה', לכן כתוב בכללות על שניהם חטא מי מריבה, אצל אהרן הוא בבחירה ואצל משה היה בהכרח. ומשה התחנן לה' להכנס לארץ ישראל ולגמור מיד את התיקון, כמבואר בדברי המשך חכמה (דברים ג, כו) וז"ל "נראה, שמשא רצה ליכנס ולעשות גמר התיקון לבנות את בית המקדש וכמו שאמר "ואראה וכו' הלבנון" - זה בית המקדש (ספרי). והראה לו כביכול שעדיין לא הגיע הזמן. וכאילו באמצע ימי הריון שעדיין לא נעקר הולד, האם טוב להוליד אז, כן עדיין לא הגיע גמר התיקון, לכן מוכרח משה למות. וזה רעיון נכון" עכ"ל]

⁶ ז"ל ילקוט שמעוני (תהלים רמז תתפט): "אמרו על דוד המלך בשעה שסיים ספר תהלים זחה דעתו עליו, אמר לפניו רבש"ע, כלום יש דבר בעולם שאמר שירה כמותי, נזדמנה לו צפרדע אחת אמרה לו אל תזוח דעתך עליך שאני אומרת שירה יותר ממך, ועל כל שירה ושירה שאני אומרת, אני

משך חכמה

פרשת שמות פסקא א - ד

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בית החכמה - מאת הרב יצחק בירך דסקל

תשפ"א, גליון מס' תיז טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

עירוב דמיון וגשם כלל, עד כי הוכרחו כמלאכים שמוכרחים מצד שכלם, שעל זה נאמר (שבת פח, א) 'כפה עליהם הר כגיגית'¹¹, שהיו מוכרחים מצד שכלם והשגתם לקבל עליהם התורה, והיה ענין מקריי, היינו שהיה רק להיות מאמינים בנבואת משה לא מצד האותות, ויאמינו בד' לעולם, אם כן, מה שיותר מן ההכרח, הלא נאות לפניהן לשוב אל הבחירה, ובלא בחירה הלא לא היה להם שכר על קיום התורה, שעל הכרח אין שכר, כיון שלא מצד עמלם והכנתם היה סר מאתם הבחירה. וזה שאמר (דברים ה, כז) "שובו לכם לאהליכם", היינו לבחירה ולכוחות הגוף המוקף באלפי כוחות דמיונות ההטעאה שקריות תאוות חשק וכיוצא בו, וזה ה"אוהל", שהגוף הוא אוהל הנפש, שבעת מתן תורה יצאה נשמתם¹² (שבת פח, ב), הוא שהחומר לא היה חוצץ מאומה. "ואתה פה עמוד עמדי" (דברים ה, כח), שזהו אצלו בטלה כל כוחות הגוף וחומריותו, והשגתו צלולה ובהירה, ונעדר בחירתו ונשאר משכיל מעוצם השגתו, מוכרח להשלימות היותר נעלה. ומטעם זה פירש מן האשה. וכל זה בא בקצרה בדברי רבינו פרק ז' הלכה ו' (הלכות יסודי התורה) יעויין שם היטב¹³. ולכן אמר

וכן אמרו רבותינו זכרונם לברכה⁹ בתנא דבי אליהו זוטא פרק י"ב 'משלו משל לאדון שהיו לו עבדים והיו יושבין מעבר לחומה של ברזל כו' אצל הצדיקים מה נאמר בהם כו' מה שאין כן במלאכי השרת יעויין שם באורך. כי הצדיק עלה על החומה והמלאך לא עלה. רק שמשו שמצד עצמו עמל ויגע כל כך, עד שהעלה עצמו למדרגה הגבוהה שבמדרגות שיבטל הבחירה. אם כן, זה עיקר תכלית האנושי, השלימות היותר האפשרי, לכן זכה שיבטל הבחירה. אם כן, זה עיקר תכלית הבריאה לזכך החומר עד שישוב בשרו גם לרוחני, ולכלי חזיון בכבוד אלקים¹⁰, וכמו שכתוב (איוב יט, כו) "ומבשרי אחזה אלוה". אבל כל ישראל שהמה לא היו ראויים למדרגה ונבואה כזו, רק כדי לקיים הדת שלא יבוא שום מבהיל להכחיש דבר אחד על ידי אות ומופת, הוכרחו לעלות למעלה רמה כזו לשמוע קול אלקים מדבר מתוך האש, וכמו שכתוב (דברים ה, כג): "ומי כל בשר אשר שמע קול אלקים חיים מתוך האש כמונו ויחי", שיהיו הם העדים על נבואתו. אם כן, אחרי כן, הלא שבו לבחירה, שאם לא כן אין תכלית תו בברייתם. כיון שזכיתם שסרה בהם הבחירה, והיה השכלתם בהירה בלי

יהיה הכלי שעל ידו יראה אלוקים יותר ממה שהיה רואה לולי הבשר כלל. ¹¹ לדרכו מבאר המשך חכמה, מה שכפה עליהם הר כגיגית, אינו כפיה כפשוטו, אלא שהיו אנוסים כיון שנטלה מהם הבחירה. וכן ביאר המשך חכמה להלן פרשת יתרו (יט, יז ד"ה ויתיצבו).

¹² גם כאן מפרש לדרכו עומק כונת חז"ל שיצאה נשמתם היינו שלא היה חומר חוצץ בין הנשמה לאור השכל, דחומר הגוף התבטל בשעת מתן תורה, והיו כולם כנביאים.

¹³ דז"ל הרמב"ם (הלכות יסודי התורה פרק ז, ו) "כל הנביאים אין מתנבאים בכל עת שירצו משה רבינו אינו כן אלא כל זמן שיחפוץ רוח הקודש לובשתו ונבואה שורה עליו ואינו צריך לכיון דעתו ולהזדמן לה שהרי הוא מכוון ומזומן ועומד כמלאכי השרת, לפיכך מתנבא בכל עת שנאמר עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם, ובזה הבטיחו האל שנאמר לך אמור להם שובו לכם לאהליכם ואתה פה עמוד עמדי, הא למדת שכל הנביאים כשהנבואה מסתלקת מהם חוזרים לאהלם שהוא צרכי הגוף כלם כשאר העם, לפיכך אין פורשין מנשותיהם, ומשה רבינו לא חזר לאהלו הראשון לפיכך פירש מן האשה לעולם ומן הדומה לו ונקשרה דעתו לצור העולמים ולא נסתלק מעליו ההוד לעולם וקרן עור פניו ונתקדש כמלאכים" עכ"ל הנה רמז

⁹ וז"ל אליהו זוטא (פרשה יב): "אם תאמר, מפני מה ברא הקדוש ברוך הוא יצר הרע, והלא כבר יש לו תשע מאות ותשעים ותשע אלפים רבבות מלאכי השרת שמקדשים לשמו הגדול בכל יום, מיציאת החמה ועד שקיעת החמה אומרים קדוש קדוש קדוש, ומשקיעת החמה ועד יציאת החמה אומרים ברוך כבוד ה' ממקומו, וכי לבשר ודם בא לעובדו, שהוא אוכל ומוציא כבהמה, אלא כשנגלה הקדוש ברוך הוא על הר סיני ליתן תורה לעמו, לא נגלה אלא באחד ומאתים וארבעים ושמונה שלפניו, שנאמר רכב אלהים רבותיים אלפי שנאן וגו' (תהלים ס"ח י"ח), הן משרתיך אתו, משלו משל, למה הדבר דומה, למלך בשר ודם שהיו לו עבדים, והיו יושבין מעבר לחומה של ברזל, והיה המלך מכריז ואומר, כל מי שאוהב אותי יעלה בחומה של ברזל ויבא אצלי, ומי שהוא עולה בחומה של ברזל הוא ירא את המלך, ומי שעולה בחומה של ברזל הוא אוהב את המלך, כו' מה שאין כן במלאכי השרת כו' עכ"ל. הנה מבואר שהצדיקים מחמת שמכניעים היצר, הם עולים על החומה ומלאכי השרת אינם עולים בחומה.

¹⁰ כאן רמז המשך חכמה לדבר עמוק מאוד, שביאר בפרשת לך לך (יב, ז ד"ה ויבן). הדנה כשתדקק בלשונו תראה, שלאחר שידוכך הגוף, לא רק שלא יחוץ בינו לבין אור השכל לראות מראה אלוקים, אלא להפך, הבשר

משך חכמה

פרשת שמות פסקא א - ד

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בית החכמה - מאת הרב יצחק בירך דסקל

תשפ"א, גליון מס' תיז טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

(שמות יט, ט) "וגם בך יאמינו לעולם".

[ג]

והנה יהושע¹⁴, מצאנו שאמר לו השם יתברך (יהושע ה, ב) "שוב מול בני ישראל שנית". וזהו לפריעה, כדאמרו פרק הערל (יבמות עא, א) יעויין שם¹⁵. ובבעל הלכות גדולות (הלכות מילה עמ' 210) יליף דדוחה פריעה שבת מן "שנית" שהוקש למילה. וכן מצאנו¹⁶ שאמרו במסכת מכות דף יא, א: "ויכתב יהושע את הדברים

האלה בספר תורת אלקים" (יהושע כד, כו) - אלו [שמונה] (אחד עשר) פסוקים שבמשנה תורה, ופרשת ערי מקלט נאמרה על ידו. ולכן אמר "וידבר" מפני שהיה תורה (מכות יא, א), וכן אמרו¹⁷ בנדרים (כב, ב): אלמלא חטאו ישראל לא ניתן להם אלא ספר תורה וספר יהושע בלבד וכו'. לכן גם ממנו שלל השי"ת הבחירה לגמרי כמו ממשה שלא ישלול חלילה דבר מתורת משה. וזה

מולים היו כל העם היוצאים וכל העם הילודים וגו', אם כן מאי שוב אלא לאו לפריעה" ע"כ. והקשו הראשונים (תוס', רמב"ן, רשב"א ועוד, בסוגיין) הא אין נביא שיכול להוסיף ולחדש דבר בתורת משה. ותירצו דבודאי למשה נתנה מצות פריעה, אלא שנצטוו לעשותה בכניסתן לארץ. ובוזה מבואר מדוע אמרו שלאברהם לא ניתנה פריעה, ומשמע שלמשה כן ניתנה, ורק לאברהם לא ניתנה [ונראה שלזה נתכון שאמר לעיין בסוגיא]. והנה הרבה מצוות נצטוו משה לישראל רק בכניסתן לארץ, וכתבם בתורה בפירוש שהמצוה היא כשכתבו לארץ כנען (ויקרא כג, י. כה, ב. במדבר טו, ב) אלא שמצות פריעה נשתנה שלא ציוה משה בפירוש שיעשה לפני שיכנסו לארץ, ומסרה משה ליהושע בלבד, וציוה לו לעשותה לפני שיכנסו לארץ, לכך חזר ה' וציווהו לעשותה כפי שציוה למשה, ואין זו מצוה חדשה, אלא שלא נמסרה לכל ישראל אלא ליהושע בלבד.

אבל כיון שנמסרה ליהושע מפי ה' היא בבחינת תורת ה' כתורת משה, ואין בזה חסרון שאין הנביא יכול לחדש דבר, כי אינה חידוש, אבל מכל מקום היא תורה, ולכן יליף מהפסוק שביהושע כבעל הלכות גדולות (הלכות מילה עמ' 210) שפריעה דוחה שבת, כיון שדברי יהושע דינם כתורה שאפשר ללמוד מהם דין פריעה שדוחה שבת.

¹⁶ עוד הוכחה שדברי יהושע כתורה, שהרי הוסיף בתורה עצמה שמונה פסוקים ופרשת ערי מקלט שגם הם ניתנו למשה, אלא שיהושע כתבם, וכן מפורש במסכת מכות (י, ב): "א"ר חמא בר חנינא מפני מה נאמרה פרשת רוצחים בלשון עזה, דכתיב (יהושע כ') וידבר ה' אל יהושע לאמר דבר אל בני ישראל לאמר תנו לכם את ערי המקלט אשר דברתי אליכם וגו' מפני שהן של תורה" ע"כ. הנה מבואר שפסוקים שנכתבו על ידי יהושע, הם בדרגת תורה שבכתב, שניתנה על ידי משה רבינו ע"ה.

¹⁷ עוד הוכחה שדברי יהושע כתורה, שאמרו לא נתנה להם רק תורה וספר יהושע, ועל כורחך הטעם הוא מפני שספר יהושע הוא השלמה לתורת משה רבינו שנמסרה לו, וכתבה יהושע.

בדבריו ענין האהל שכתב המשך חכמה, דקאי על כוחות הגוף וצרכיו, וכשאמר לו ואתה פה עמוד עמדי שבטלו ממנו כוחות הגוף וחומריותו.

¹⁴ תוכן דבריו, אחר שביאר שניטל הבחירה ממה רבינו ע"ה, מכריח המשך חכמה שגם מיהושע ניטלה הבחירה, כיון שמסר תורה מה' לישראל כמשה, ואם לא תנטל ממנו הבחירה, יכול לחזור בו. אבל דבריו צריכים ביאור, דחלילה לומר שיהושע מסר תורה שלא ניתנה למשה, שהרי אין נביא יכול לחדש דבר אחרי משה רבינו ע"ה (מגילה ב, ב), והמשך חכמה בעצמו כתב בסוף דבריו "דוקא ליהושע קאמר, לא למשה, כי ממנו ואילך אין נביא רשאי לחדש דבר כו'".

אבל עומק דבריו הם, שאף על פי שלא ניתנה תורה על ידו, ויהושע רק מסר מה שקיבל ממה, מכל מקום כיון שכמה וכמה הלכות נצטוו יהושע מפי ה' לאמור לישראל ולכתוב בתורה דברים שכבר אמר ה' למשה רבינו, ומשה לא מסרם לכל ישראל אלא ליהושע בלבד, וחזר ואמרם ה' ליהושע לאמר לישראל, אם כן חלילה יכול להכחיש התורה שנמסרה על ידו ממה, אלא על כורחך שניטלה ממנו הבחירה. אבל הזקנים וכל ישראל שקבלו התורה ממה, אפילו אם אחד מהם יכחיש מה שקיבל ממה, הרי שאר הזקנים וכלל ישראל קיימים, לפיכך אין לחשוש שאחד מהם יכפור בתורה, כיון שיש עדים רבים לתורה, אבל מה שמסר משה ליהושע בלבד, וה' אמר ליהושע לכותב בתורה ולמסור לעם ישראל, חלילה, יכול יהושע לאחר זמן לחזור ולומר דברים שאמרתים לכם אינם נכונים, והוא בעצמו היה יכול להכחיש מה שאמר, לפיכך בהכרח, שהיה נאמן לה' שלעולם לא יכפור בתורה שקיבל לבדו ממה, ושנצטוו מה' למסרה לישראל, ועל כרחך שניטלה ממנו הבחירה, זה עומק דבריו. ונבאר בדבריו דבר דבור על אופן, בס"ד.

¹⁵ ז"ל הגמ' (יבמות עא, ב): "אמר רבה בר יצחק אמר רב, לא ניתנה פריעת מילה לאברהם אבינו, שנאמר (יהושע ה') בעת ההיא אמר ה' אל יהושע עשה לך חרבות צורים וגו', ודלמא הנך דלא מהול דכתיב (יהושע ה') כי

משך חכמה

פרשת שמות פסקא א - ד

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בית החכמה - מאת הרב יצחק בירך דסקל

תשפ"א, גליון מס' תיז טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

יאמין" (איוב טו, טו), וזה אינו יכול לצוות על הגלגלים בעודו בחיים ועומד בקשרי המלחמה. לכן אמר²⁰ השם יתברך ליהושע (ג, ז): "היום הזה אחל גדלך לעיני כל העמים (אשר ידעון כי כאשר הייתי עם משה אהיה עמך)". וזה נרמז על עמידת חמה כמו שאמרו במסכת עבודה זרה דף כה, א שגם משה העמיד חמה, אתיא "אחל", "אחל תת פחדך" (דברים ב, כה) וכתוב ביהושע "אחל גדלך כו' אשר ידעון כי כאשר הייתי עם משה אהיה עמך" - היינו שנסתלקה מאתו הבחירה, לכן היה יכול להגיד בעתיד כי יהיה עמו. כי בעל בחירה, זה מגבורת השי"ת שאין ידיעתו מכרחת, ואולי יבחור ברע ולא יוכל השכינה להתייחס אליו. וזה שאמר²¹: "בעת ההיא אמר ה' אל יהושע, עשה לך חרבות צורים ושוב מול בני ישראל שנית" - כיון שנסתלקה ממנו הבחירה יתכן לצוותו על הפריעה, מה שלא ניתנה לאברהם, בינה כל זה, ודו"ק.

נרמז¹⁸ גם בברכת משה, "י - ה יושיעך מעצת מרגלים" (סוטה לד, ב). ונרמז גם בסוף וילך (דברים לא, כט): "כי ידעתי אחרי מותי כי השחת תשחיתון כו'", מכאן שתלמידו חשוב כגופו וכו', היה נראה למשה כאלו הוא חי. וכיון¹⁹ שליהושע נסתלק גם כן הבחירה, לכן משה ויהושע היו ביכולתם לצוות להעמיד חמה, כי החמה וירח חמה משכילים, ומוכרחים לעשות רצון קונם לא מצד הכרח רק מה שמשגיגים רצון השם יתברך, ומצד זה סיבת השגתם היא הכרחיותם. וזה שתקנו ז"ל (סנהדרין מב, א): "ששים ושמיים לעשות רצון קונם". וזה נכלל במה שכתב רבינו שם פ"ג הלכה ט': "משבחים ומפארים ליוצרים כמו המלאכים". אם כן, הבחירי גדול מהם, שאף על פי שהוא בעל חומר בחירי בהטעאה גדולה ואפילו הכי עושה רצון קונם. אולם זה רק מי שנצח המלחמה כבר, וזה כמשה ויהושע, אבל מי שהוא עדיין לא הגיע למעלה כזו להעשות כמלאכים, הלא גם "בקדושו לא

ממנו הבחירה, הוא גדול מהם, כי להם לא היה מעולם בחירה. אבל האדם שלא זכה שינטל ממנו הבחירה, אפילו שעושה רצון ה', הוא פחות מהם, כי יכול לשוב ולחטוא ולעשות הפך רצון ה', אבל כשאר זכה ילוד אשה שתנטל ממנו הבחירה, הוא גבוה מהם, ויכול לצוות להם שלא ינעו.

²⁰ על פי דרכו ממשך ליישב ולבאר לשון הכתוב שאמר ה' ליהושע (ג, ז): "היום הזה אחל גדלך לעיני כל העמים אשר ידעון כי כאשר הייתי עם משה אהיה עמך", וזה נרמז על עמידת חמה כמו שאמרו חז"ל בעבודה זרה כה, א והנה יש לדקדק: א. איך אמר ה' ליהושע שיהיה עמו, ואולי לא יעשה רצון ה' ותנטל ממנו השכינה, והרי בבעל בחירה אפילו שה' יודע שיהיה עמו, זה מגבורות ה' שהידיעה אינה מכרחת כמבואר ברמב"ם. ב. מדוע דוקא בעמידת חמה יראו גדולתו ולא בעצירת מי הירדן וחומות יריחו וכו'. אבל לאור המבואר מתבאר היטב, שיכול ה' לומר שיהיה עמו כי נטל ממנו הבחירה, ולכן דוקא בהעמדת החמה נראה גדולתו, כי דוקא חמה שהיא משכלת אינה יכולה לעמוד בציווי ילוד אשה בעל בחירה, אלא אם נטל ממנו הבחירה, מה שאין כן שאר הדוממים, ולכן רק בהעמדת החמה ניכר שניטל ממנו הבחירה.

²¹ על פי דרכו מיישב לשון הכתוב (יהושע ה, ב) "בְּצֵאת הַיָּמִים אָמַר ה' אֶל יְהוֹשֻׁעַ עֲשֵׂה לְךָ חַרְבוֹת צָרִים וְשׁוּב מִלְּאֵל שְׁנִית" מהו לשון "בעת ההיא", אלא שמרמז, בעת ההיא שניטל ממנו הבחירה, אז אפשר לצוותו, לכתוב מצוה, שבוודאי לא יחזור בו.

¹⁸ ומביא רמזים שנטלה מיהושע הבחירה ממה שאמרו בסוטה (לד, א) "במדבר יג) ויקרא משה להושע בן נון יהושע יה יושיעך מעצת מרגלים". דהיינו שינטל ממנו הבחירה. ואינו הוכחה ממש, כי אפשר שהיא ברכה, אבל רמז הוא, דהוסיף לו אותיות י-ה בשמו, משמע שהוא בהכרח. וכן נרמז ממה שכתב משה בתורה בסוף וילך (דברים לא, כט) "אחרי מותי כי השחת תשחיתון" ופרש"י הרי כל ימי יהושע לא השחיתו, שנאמר (יהושע כד, לא) ויעבדו בני ישראל את ה' כל ימי יהושע, מכאן שתלמידו של אדם חביב עליו כגופו, שכל זמן שיהושע חי נראה למשה כאלו הוא חי. משמע שבהכרח הוא שלא יחטא.

¹⁹ וכיון שביאר המשך חכמה ויהושע נטלה מהם הבחירה, מבאר על פי זה מדוע היה בכוחם להעמיד חמה, כיון שכתב הרמב"ם (יסודי התורה פרק ג, ט) "כל הכוכבים והגלגלים כולן בעלי נפש ודעה והשכל הם, והם חיים ועומדים ומכירין את מי שאמר והיה העולם, כל אחד ואחד לפי גדלו ולפי מעלתו משבחים ומפארים ליוצרים כמו המלאכים, וכשם שמכירין הקדוש ברוך הוא כך מכירין את עצמן ומכירין את המלאכים שלמעלה מהן, ודעת הכוכבים והגלגלים מעוטה מדעת המלאכים וגדולה מדעת בני אדם" עכ"ל. הנה מבואר שהם בעלי השגה ורצון ועושים רצון קונם מתוך הבנה ורצון, וביכולתם לעמוד מללכת, אלא שרוצים לעשות רצון קונם, ואין להם יצר הרע ובחירה, והם מוכרחים בהשגתם להבין רצון הבורא, לפיכך אדם שהוא בחירי, אם זכה לדרגה גבוהה כל כך שתניטל

משך חכמה

פרשת שמות פסקא א - ד

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בית החכמה - מאת הרב יצחק בירך דסקל

תשפ"א, גליון מס' תיז טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

(מלאכי ג, כב), ואחריו לא קם נביא כמוהו (דברים לד, י) ולא יקום. כי גדול ממעלת משה בנבואה, גם משיח לא יהיה, כמו שפירש רבינו, שזה לנצחיות התורה שלא ישונה על ידי שום אדם, כי אם ישונה, אז הוא נגד נבואת משה חוקת עולם, ואין חילוף ושנוי ידיעה אצל הבורא. לכן²⁴ משה היה יכול לשבור הלוחות (שמות לב, יט) ולקבל על ידו לוחות אחרות (שם לד, א), והים נקרע מפני ישראל²⁵. לא כן אחרי מות משה, תו 'אין נביא רשאי לחדש דבר', והתורה קיימת כולה לדורות, והלוחות הם קיימין לדורות. והירדן נקרע מפני הארון, כי ארון הוא ברית ד' לדורות, ולא יהיו עוד לוחות אחרים, והתורה כבר מסורה בידינו בשלימותה. לא כן להלן 'כי ישאלו בניכם את אבותם', פירוש הם, בני בנייהם, ישאלו אבותם, שהמה בניכם "מה האבנים

[ד]

ובזה מבואר²² מה שאמר השי"ת ליהושע (ד, ו - ז): כי יאמרו אליכם בניכם מחר לאמר מה האבנים האלה לכם אות היא כו' מפני ארון ברית ד' עברו בירדן. פירוש, שמה הידיעה החדשה הניקנית לכם מן האבנים האלה, הלא אתם בעצמיכם עברתם את הירדן, ועל זה תאמרו, כי הירדן נקרע מפני ארון ברית ד', ושהארון עיקר, שבעבורו נקרע הירדן. כי אחרי שעברו כל ישראל, והארון עמד לבדו עד שנטלו ישראל את האבנים אם כן נקרע בשביל הארון לבד, וזה לאות כי משה - שהוא על ידו ניתן התורה, והיה השם יתברך תמיד²³ מוסיף מצות על ידו, כמו פרטיות באהל מועד, והסבת נחלה על יד בנות צלפחד (במדבר כו) וכיוצא בזה - הוא היה התורה, כמו שאמר "זכרו תורת משה"

בלאו הכי צריך ידיעה שכרת ה' מי הירדן. [ומאריך המשך חכמה ביחודיות משה רבינו ע"ה בתוך הדברים ואחרי כן חוזר ומתרחץ הקושיות הנ"ל ואמר "לא כן להלן כו"'].²³

כאן בא המשך חכמה להוכיח שמה רבינו ע"ה היה מוסר התורה כל חיי חיותו. דהנה במעמד הר סיני אמר ה' למשה שיעלה ההר ואתן לך את התורה והמצוות, ומוסיף המשך חכמה לבאר שבהר סיני נתן לו רק את כללות התורה, אבל פרטות המצוות נתן לו שלא בהר סיני אלא באהל מועד, כמבואר בחגיגה (ו, א), וכן במשך ארבעים שנה שהיו במדבר נתן לו הרבה הלכות, והם היו תורה ממש אפילו שלא היה בהר סיני, ומזה הוכחה שמה היה כל חיי חיותו מוסר התורה, ומחדש בה על פי הדיבור. ואחד היה - ולא יהיה כמוהו לעולם.

²⁴ מבאר עוד נקודה עמוקה, מדוע היה יכול משה לשבור הלוחות, כיון שמה היה יכול היה לחדש מפי ה' בתורה, ולקבל מפי ה' שינויים בתורה, הכל מפי הגבורה, לכן כשהבין משה שראוי לשבור הלוחות ולקבל לוחות חדשות, שבר הלוחות וקיבל לוחות חדשות.

²⁵ מבאר עוד נקודה עמוקה, דהנה בקריעת ים סוף הים נקרע בזכות ישראל בלבד, ומדוע בקריעת הירדן אמר ה' שיעבירו את הארון אחרון ויראו כולם שהירדן נכרת מפני הארון, ומאי שנא מקריעת ים סוף. ומבאר דלאחר מות משה נשלמה התורה ואין נביא יכול לחדש דבר, ואפילו לא יהושע, לכן רצה ה' שיראו כולם כי הארון שהוא התורה, מושלמת ונצחית ולא תשתנה חלילה על ידי אף אחד.

²² תוכן דבריו, דבא על פי זה ליישב דקדוקים נפלאים בפרשת כריתת מי הירדן, דבריש הפרשה (יהושע פרק ד) כתיב " (ו) לְמַעַן תִּהְיֶה זֹאת אֹת קְרַקְרַתְּכֶם כִּי יִשְׁאַלְוּ בְּנֵיכֶם מָחָר לֵאמֹר מָה הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה לָכֶם: (ז) וְאָמַרְתֶּם לָהֶם אֲשֶׁר נִכְרְתוּ מִיַּמֵּי הַיַּרְדֵּן מִפְּנֵי אַרְוֹן בְּרִית ה' בְּעֶבְרוֹ הַיַּרְדֵּן נִכְרְתוּ מִי הַיַּרְדֵּן וְהָיוּ הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה לְזִכְרוֹן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַד עוֹלָם". ואחרי כן כתיב: " (כא) וַיֹּאמֶר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אֲשֶׁר יִשְׁאַלְוּ בְּנֵיכֶם מָחָר אֵת אֲבוֹתְכֶם לֵאמֹר מָה הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה: (כב) וְהוֹדַעְתֶּם אֵת בְּנֵיכֶם לֵאמֹר בִּפְשָׁה עָבַר יִשְׂרָאֵל אֵת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה" ע"כ.

ויש לדקדק בשינוי לשונות הכתובים: א. כתחלה אמר ישאלו בניכם ולא כתיב את אבותם. ולהלן כתיב את אבותם. ב. כתחלה כתיב לכם ולהלן לא כתיב כתיב לכם. ג. כתחלה כתיב אשר נכרתו כו' מפני ארון ברית ה' ולהלן כתיב ביבשה עבר ישראל, ולא מוזכר הארון.

ומבאר, דבאמת הם שאלות בשני זמנים אחרים, שבריש הפרשה הוא שאלה שישאלו הבנים שלכם אתכם, אתם, שעברתם את הירדן וראיתם בעיניכם כריתת מי הירדן, למה אתם צריכים להניח אבנים, לכן כתיב לכם ולא כתיב אבותם, ולהם תאמרו כדי שזכור שמי הירדן נכרתו מפני ארון ה', שאחרי שישאלו עברו, עוד נכרתו המים עד עבור הארון, וללמדנו שמה הוא התורה, שהתורה כתבה משה, ואחריו לא יהיה תורה אחרת, ולכן עבורו נכרתו מי הירדן. ולהלן הוא שאלה שישאלו בני בניכם את בניכם שלא ראו כריתת מי הירדן, ותאמרו להם שהוא כדי שזכור שכרת ה' את מי הירדן כמו שקרע את הים לישראל, לכן לא כתיב לכם, וכתיב את אבותם, היינו אתכם שאתם בנימי למי שעבר את הירדן, ולכן לא כתיב מפני הארון, כי

משך חכמה

פרשת שמות פסקא א - ד

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת הרב יצחק בירך דסקל

תשפ"א, גליון מס' תיז טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

ליהושע קאמר, לא למשה, כי ממנו ואילך 'אין נביא רשאי לחדש דבר כו'. ועיין בית יוסף הלכות תלמוד תורה יורה דעה סימן רמב, ובט"ז סעיף קטן כ' מה שכתב בזה, ודו"ק היטב בכל זה.

האלה"ה "והודעתם את בניכם לאמר" (פסוק כב), פירוש שידעו מה לאמר לבניהם, ולהשיב כי יבשו מי הירדן מפני ישראל כו' ודו"ק. ופוק חזי²⁶ דאמרו פרק העור והרוטב (חולין) בדף קכד: האלקים, אי אמר לי יהושע בן נון בשמיה לא צייתנא לזה. דוקא

הכי אמרו בגמרא (חולין קכד.) אילו אמרה יהושע בן נון מפומיה לא צייתנא ליה ולא אמרו אילו אמרה משה". ובטורי זהב ס"ק כ' כתב שאם אמר כיהושע לא מלקין אותו, ועל כרחך הטעם מפני שמה יוכל לחדש דבר, לפיכך חייב לקבל מה שאומר, ויהושע אינו יכול לחדש דבר לפיכך אין בהכרח לקבל מה שאומר.

²⁶ ולדרכו מבאר עוד מה שאמרו בגמרא (חולין קכד.) "אילו אמרה יהושע בן נון מפומיה לא צייתנא ליה", דדוקא יהושע אינו יכול לחדש דבר בתורה, אבל משה רבינו ע"ה כן. וכן כתב הבית יוסף (יורה דעה סימן רמב) וז"ל "כתוב בסוף ספר ארחות חיים אדם מריב עם חברו ואמר לו איני מקבל ממך אם היית כמשה רבינו, מלקין אותו משום בזיון עכ"ל. ונראה לי דמשום